

THORVALDSEN OG HANS MEDARBEJDERE

I Thorvaldsens virksomme Liv var Tiaaret 1821-1831 det mest virksomme. Hvad han fik udrettet i denne Periode, er overvældende. Foruden Kristus- og Apostelstatuerne, Døbefonten og Johannes-Gruppen til Vor Frue Kirke skabte han Monumenterne for Pius den VII, Poniatowski, Potocki, Copernicus, Hertugen af Leuchtenberg, Consalvi, Appiani, Vacca Berlinghieri og Byron; desuden modellerede han mangfoldige Buster, en lang Række mindre Relieffer med Motiver fra Amors Verden, endelig fik han Marmorexemplarerne af Jason og Adonis fra Haanden samtidig med, at han ledede og fuldendte en Mængde i Marmor bestilte Statuer, Relieffer og Buster. Med Arbejdsroen var det dog kun smaat bevendt. En Skare Klienter og Kolleger, en Mængde Beundrere og Venner saas jævnlig i hans Atelierer. Bærerne af en Række af Tidens berømteste Navne besøgte ham. Selve hans Hellighed Pave Leo XII gæstede i 1826 hans Værksteder. Det alvorligste Indgreb i hans Arbejdsfred foraarsagede dog de mangefoldige Breve, som strømmede ind og krævede Svar. Paa dette Felt var det sikkert bristet for ham, dersom han ikke blandt sine nærmeste Venner havde fundet frivillige Sekretærer, Mænd som Arkæologen P. O. Brøndsted, Digteren Ludvig Bødtcher og flere andre. Selve det store Regnskabsvæsen med dets utallige smaa Poster har derimod næppe voldet ham synderligt Tidsspilde, ret tidligt har han faaet det lagt i kyndige Hænder. De af hans Regnskabsbøger, som er bevarede, er smukt og tilsyneladende akkurat førte.

At Thorvaldsen ikke segnede under de mægtige Krav, der saaledes paa forskellige Omraader stilledes til hans Arbejds- og

Skaberevne, skyldtes først og fremmest en Række personlige Egenskaber og dernæst den udmærkede Stab af Elever og Medarbejdere, han havde samlet om sig. Skaren var stor. Allerede i 1821, inden Virksomheden for Alvor havde taget Fart, beskæftigede han 39 Kunstnere og Marmorhuggere.

Den Magt, Thorvaldsen havde over sine mange Elever, bundede i hans Overlegenhed og Fremtræden. Som alle Mænd, der kan overkomme det utrolige, som den Høvding han var, havde han aldrig travlt. Paa sin daglige, rolige Vandring mellem Bollen i Palazzo Tomatis Bagbygning og Værkstederne ved Palazzo Barberini havde han for Vane at rulle en lille Lerkugle mellem Fingrene; for dem, der ikke kendte ham nærmere, syntes han en Mand, der ikke havde synderligt at tage Vare¹). I mange Maader var han glimrende afbalanceret. Hverken de talrige indstrømmende Forespørgsler og Bestillinger eller de ikke mindre talrige og hyppigt kraftige Paamindelser om Overholdelsen af paatagne Forpligtelser bragte ham ud af Ligevægt. Han var ikke for ingenting paa mødrene Side af jydsk Afstamning. Jydens Sindighed og Sejghed var ham i Sindet baaret. Breve, der var ham ubehagelige, lod han ligge; naar der saa blev purret ved ham endnu nogle Gange, og Brevskriverens Ilterhed som Regel havde sat sig, fik han en af sine Venner til at koncipere et passende Svar. Hans Blik er skildret som roligt og sikkert, og saaledes var i Almindelighed hans hele Fremtræden; men bag dette rolige Ydre ulmede en Vulkan. Herom er der mangfoldige Vidnesbyrd. Karakteristisk er H. E. Friends Brev til ham under hans Bortrejse 1819-1820. Anledningen var en Sammenstyrtning i et af hans Atelierer i Rom. Efter en almindelig Indledning skriver Freund: »Da det ligger mig saa meget paa Hjertet at vise Dem den rene Sandhed, beder jeg Dem saabønligen høre rolig paa mig«²). Her anes den opbrusende, den voldsomme Mester, som Eleverne skælvede for.

Thorvaldsen var dog ikke alene frygtet af sine Elever, han var tillige elsket og beundret. Han var ens mod alle; »havde«, som Høyen fortæller, »en Maade at behandle sine Omgivelser paa, fra Eleven til Cardinalen, som man tit maatte beundre«³). Han havde Lune, var jævn og naturlig, ligetil og aldrig det mindste snobbet. Han kunde med Iver varetage sine Elevers Interesse, hjælpe dem og skaffe dem selvstændigt Arbejde. Om den Tillid, de nærede til ham, fortæller et Brev fra Tenerani, sendt Thorvaldsen i 1819 under hans Ophold i København. Det er Længslen efter Mesteren og Savnet af hans fyndige Anvisninger⁴), som her faar Udtryk.

En Støtte for Thorvaldsen har hans Ydre sikkert været. Han var skøn. Som en Løve saa han ud, skrev baade Marstrand⁵) og Kestner⁶); den sidste tilføjer, at hans gennemborende Blik havde Slægtskab med Ørnens. Thorvaldsens imponerende Fremtræden fremhævedes dog ingeniunde af elegante Klæder. Efter at han for Alvor var kommen i Skuddet som Billedhugger, forsømte han sin Garderobe. Oehlenschläger, der traf ham i Rom i 1808, kaldte ham en temmelig slet klædt Mand og synes med Forbavselse at have bemærket hans lerbestænkede Støvler⁷). Denne Negligeren af sin Paaklædning blev betegnende for ham til hans Dages Ende⁸).

I Forholdet til Eleverne var det dog først og fremmest Thorvaldsens kunstneriske Overlegenhed, som indgød Respekt. Hans Skaberevne var ikke mindre fænomenal end hans sikre Herredømme over Stoffet. Den berømte tyske Billedhugger Rauch, der under sit Ophold i Rom 1829-30 var daglig Gæst i Thorvaldsens Atelierer, kaldte ham den geniale Praktiker⁹), samtidig med at han i højeste Grad beundrede hans aldrig svigtende Gratie i Linier og Forhold, samt den utrolige Lethed, hvormed han arbejdede. For saa godt som alle Billedhuggere er Krumpasse-

ren et uundværligt Hjælpemiddel. For Thorvaldsen gjaldt dette ikke. Rauch konstaterede, at han aldrig saa en Krumpasser i Thorvaldsens Nærhed¹⁰). Et Vidnesbyrd om hans Øjemaals ualmindelige Paalidelighed.

At blive Elev hos Thorvaldsen har næppe været vanskeligt, men at komme til at arbejde for ham gik ikke saa glat. For at naa frem hertil, maatte vedkommende have tilegnet sig hans Stil og, som han selv engang skrev, være ham »følgagtig«¹¹). For de unge Billedhuggere, der havde Muligheder som selvstændige Kunstnere, var det dog næppe heldbringende at blive Medarbejder hos Thorvaldsen. Han fordrede absolut Underkastelse. I hans Værksteder var der kun ét kunstnerisk Syn, som havde Gyldighed, og det var hans. En selvstændig og selvbevidst Kunstner som H. E. Freund følte det som en dyb Fornærmelse, at Thorvaldsen tilbød ham at arbejde for sig. I et Brev til Broderen i Altona gav han sin Vrede Luft i kraftige Vendinger¹²).

Thorvaldsens Evne til at faa sit Syn, sin Opfattelse respekteret var i Virkeligheden fænomenal. Apostelstatuerne i Frue Kirke og Johannes-Gruppen over dens Indgang godtgør det til fulde. Mindst ti forskellige Kunstnere har medvirket ved Udførelsen af disse Arbejder. Skønt hver enkelt af disse ti har faaet Udarbejdelsen af en eller flere af Statuerne overladt, er Resultatet dog blevet, at de alle synes helt at skyldes Thorvaldsen. Hans Rettelser, hans Læggen sidste Haand paa Værket har rent faktisk været afgørende, men ved Siden af denne direkte Indgriben har en anden og nok saa dybtgaaende Indflydelse, en aandelig Paa-virkning, gjort sig gældende. Thorvaldsen har i sjælden Grad formaaet at indblæse sine Medarbejdere sin Aand, sit Syn, sin Opfattelse. Til Forstaaelsen af den suggererende Kraft, der udstraalede fra ham, giver hans Gutenberg-Statue i Mainz et værdifuldt Bidrag. Efter Thorvaldsens tegnede Udkast og nærmere

Anvisninger har H. W. Bissen, som var hans Elev og Medarbejder, modelleret Skitsen til Statuen. Denne Skitse adskiller sig kende- ligt fra dem, der skyldes Thorvaldsen selv. Skikkelsens Bevægelse har ikke det fuldkomne rytmiske, som karakteriserer disse; den er ikke fri for at virke lidt stiv. Formbehandlingen er ogsaa afvi- gende. I Stedet for Thorvaldsens brede, træfsikre og inspirerende Strøg, er der kommet noget spidst over Behandlingen. Som Hel- hed er det et dygtigt, men ikke helt frigjort Arbejde. I den ende- lige Broncestatue er disse Svagheder saa godt som helt forsvundne. Fri og mægtig er dens Rejsning; vel naar den ikke Schiller-Sta- tuens beaandede Skønhed, er dog monumental i Ordets bedste Forstand, og ganske fri for det noget tunge, massive, som klæber ved de fleste af Bissens selvstændige Arbejder. Bissen erkendte det. I 1841 skrev han under et Ophold i Mainz til sin gode Ven Høyen: »Jeg saa den (Gutenberg-Statuen) ikke uden Glæde. Vel er der i Udførelsen noget Kejtet, og noget Skaaret og Stivt, men Simpelhed, Grandiositet og Holdning er der ogsaa, og just dette er det, jeg savner overalt. Overalt sér jeg Mangel paa naturlig, ren Følelse; Alt er paataget, trukket ved Haarene; kun i Thor- valdsens Ting flyder der en ren og uforfalsket Kilde; - Du maa vide, at jeg ansér dette Arbejde alligevel for hans, da han har givet den første Idé dertil«¹³). Heri gjorde Bissen ret. Thi selv om Thorvaldsen, som det paastaas, ikke har rørt ved den ende- lige Statue, har Bissen helt været under hans Indflydelse, og har, saa at sige tvunget af en indre Nødvendighed, fulgt Mesterens Vejledning og de Forbilleder, som han i stor Udstrækning var omgivet af i Thorvaldsens Atelier.

Alle Thorvaldsens Medarbejdere var dog ikke saa loyale som H. W. Bissen. Hans største Skuffelse paa dette Felt voldte Pietro Tenerani, den i Flokken, han skattede højest. Hvilken Betyd- ning Thorvaldsen tillagde Tenerani, kan til en vis Grad maales

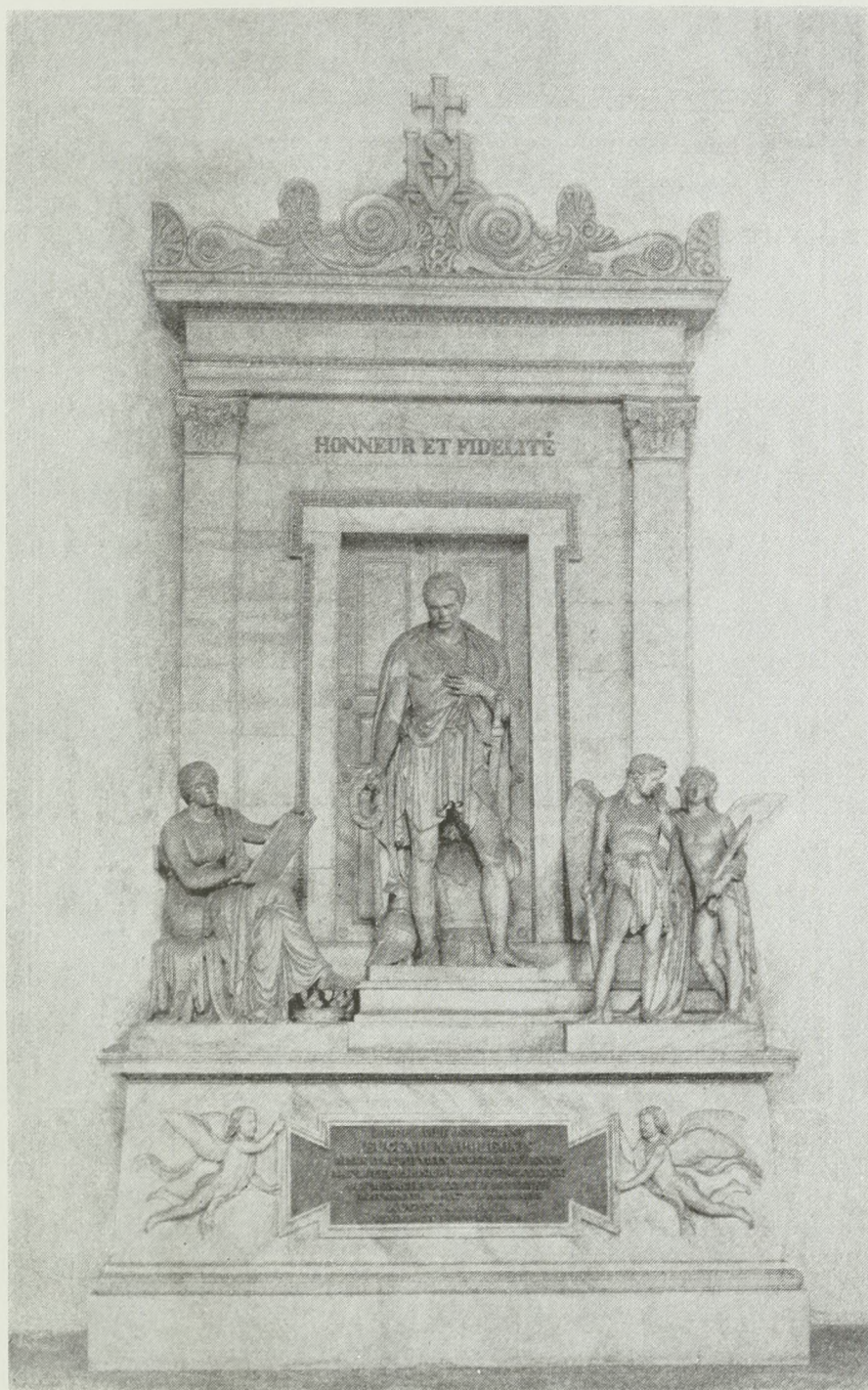

af den Omhu, han ved en given Lejlighed viste ham. Da Tenerani i 1822 paa Vejen fra Florens til Rom laa alvorlig syg i Orvieto, ilede Thorvaldsen sammen med Brøndsted og Teneranis yngre Broder ham til Undsætning. Ved fælles Hjælp søgte de at føre den syge til Rom. Det mislykkedes. I Viterbo brød Tenerani fuldstændig sammen. Thorvaldsen opgav dog ikke Ævred, tog straks tilbage til Rom og hentede en dygtig Læge, ved hvis Assistance det nu lykkedes at faa Tenerani ført hjem til Værkstederne.

Anledningen til, at det rev ud mellem Thorvaldsen og Tenerani, var Bestillingen paa Monumentet for Napoleons Stedsøn, Eugène de Beauharnais, Hertug af Leuchtenberg, der havde været gift med en Datter af Kongen af Bayern. Monumentet skulde opstilles i St. Michaels Kirken i München. Aarsagen til, at Forhandlingerne om dette Monument straks gled ind i et skæbnesvangert Spor, maa mærkeligvis søges i en Velvilje, som Thorvaldsen den Gang nylig havde vist Kongen af Württemberg. Sagen var, at to württembergske Billedhuggere, Leeb og Zwerger, begge Elever hos Thorvaldsen, vilde faa Bestilling paa to Evangeliststatuer til et kongeligt Gravkapel, dersom Thorvaldsen vilde levere Skitserne og tilse deres Arbejder¹⁴). Paa Kongens indtrængende Opfordring og for at hjælpe sine Elever gik han ind herpaa. Resultatet maa formentlig være faldet tilfredsstillende ud; i hvert Fald fik Kongen af Württemberg Statuerne til en billigere Pris, end om han havde bestilt dem hos Thorvaldsen. Eksemplet smittede. Hertuginde af Leuchtenbergs Raadgiver, den bekendte bayerske Arkitekt Klenze, ønskede nu paa lignende Vis at reducere Omkostningerne ved det af ham paa Hertugindens Foranledning projekterede, mægtige Monument for Hertugen. I et meget langt Brev, som han i April 1824 sendte Thorvaldsen, gjorde han Rede for sit Projekt; han skrev: » - Hertugen staar

ved Døren til sin Grav, i Færd med at stige ned i den. Hans Krone, Sværd, Marschalstav og Rustning samt alle de Trofæer, som minder om hans jordiske Storhed, ligger ved hans Fod, kun

Hertugen af Leuchtenbergs Gravmæle

iklædt en let Underkjortel og en tilbagefaldende Kappe afgiver han med venstre Haand Berømmelsens Laurbærkrans til Historiens Muse, som tænkes anbragt tæt ved hans Side. Som Udtryk-

ket for sit fromme Sind lægger han højre Haand paa Brystet, medens to, over Indgangen til Graven, svævende Engle rækker ham Udødelighedens Stjernekrans¹⁵). Endvidere skrev Klenze, at Hertuginde havde bifaldet hans Plan og tiltraadt hans Forslag om, at det vilde være tilstrækkeligt, naar Thorvaldsen leverede Skitserne og førte Tilsyn med Teneranis, eventuelt Würtembergeren Leeb's og Bayrerens Meyers Udførelse af Statuerne¹⁶). Paa dette Grundlag traf Thorvaldsen Aftale med Tenerani, der alt den Gang havde nedsat sig som selvstændig Kunstner, havde eget Atelier, Elever og Medhjælpere. De enedes om, at Tenerani skulde udføre Bifigurerne efter Thorvaldsens Skitser, medens han selv forbeholdt sig Hertuginde's Statue. Tenerani og Thorvaldsen skulde ved dette Arbejde staa som sideordnede Kunstnere, der hver skulde signere sin Del af Arbejdet¹⁷). I Tilslutning hertil gik Thorvaldsen ind paa Klenzes Forslag paa Betingelse af, at Trofæerne blev erstattet af en Figur, der kunde danne en passende Pendant til Historiens Muse. Forskellige delvis modstridende Strømninger gjorde sig imidlertid gældende. Klenze lagde kun liden Vægt paa, hvem Arbejdet blev betroet til; han var tilfreds, naar blot hans Plan blev fulgt, og vilde derfor heller ikke give Afkald paa Trofæerne. Hertuginde fordrer, at Thorvaldsen skulde staa som kunstnerisk Garant for Værket, og præciserede gennem sin Repræsentant i Rom, Grev von Ré, og senere i et Brev sine Ønsker. Hendes Interesse samlede sig ganske særligt om Hertuginde's Statue, uden at hun derfor gav Afkald paa Historiens Muse og Trofæerne¹⁸). At Eugène af Leuchtenbergs Søster, Hertuginde Hortense de Saint Leu, den tidligere Dronning af Holland, stillede Forslag til Monumentets Udformning, synes at have bragt nogen Forvirring i Forhandlingerne. Da Thorvaldsen imidlertid blev klar over, at han skulde bære det kunstneriske Ansvar, rettede han overfor den fremragende intelligente Billedhugger J. M.

Wagner, Kronprins Ludvig af Bayerns Korrespondent i Rom, en sønderlemmende Kritik mod Klenzes Projekt. Helst saa han, at Monumentet kun kom til at bestaa af Hertugens Statue. Wagner skrev til Kronprinsen herom og fik til Svar, at det vilde være bedst, om Thorvaldsen skrev direkte til Hertuginde¹⁹⁾. Heraf blev der dog intet. Klenze og Tenerani var bag Thorvaldsens Ryg traadt i direkte Forbindelse med hinanden. Et Kompromis blev Resultatet. Klenze strøg Englene med Stjernekransen og opgav Trofæerne som Pendant til Historiens Muse. Tenerani havde i Stedet ønsket anbragt Krigens og Fredens Genier. Thorvaldsen holdt paa, at det skulde være Livets og Dødens Genier. Det sidste blev vedtaget, og Forslaget vandt i sin ændrede Skikkelse Hertuginde^s Billigelse. I Begyndelsen af Februar 1825 blev Kontrakten med dens nærmere Bestemmelser om Monumentet underskrevet af Hertugindeⁿ og af Thorvaldsen. Leveringsfristen blev paafaldende kort. Tre Aar efter Kontraktens Underskrift skulde Statuerne staa færdige. Tenerani, som skal have konciperet Kontrakten²⁰⁾, nævnes kun i dens næstsidste Paragraf, der har følgende Ordlyd: »Saa snart disse Sculpturer er færdige og ankomne til München for at stilles paa Plads, saa skal Ridder Thorvaldsen eller Hr. Tenerani, som skal medvirke ved disse Arbejder, rejse til München for at hjælpe med ved Opstillingen«²¹⁾. Det er ikke nævnt, men det var underforstaaet, at Thorvaldsen skulde udføre Hertugens Statue, medens Bifigurerne overdroges Tenerani. Hertugindeⁿ har øjensynlig haft Betænkkeligheder ved denne sidste Del af Ordningen. Knap 8 Dage efter at hun havde undertegnet Kontrakten, skrev hun til Thorvaldsen og indskærpede ham at overvaage, at Teneranis Del af Værket blev Thorvaldsen og Opgaven værdigt²²⁾. Umiddelbart efter Kontraktens Underskrift blev det aftalt mellem Thorvaldsen og Tenerani, at sidstnævnte for sin Del skulde have 8000 Scudi,

Halvdelen af det Beløb, som Thorvaldsen skulde oppebære for hele Monumentet²³).

Baade under de indledende Forhandlinger om Monumentet og efter Kontraktens Afslutning skal Thorvaldsen have været utilfreds²⁴). Han havde stolet paa Tenerani, men Resultatet var blevet en for ham umulig Situation. Han havde givet Tenerani Tilsagn om at staa som sin sideordnede, og samtidig havde han i Realiteten overfor Hertuginde paataget sig det kunstneriske Ansvar for hele Værket. Thorvaldsen tabte derfor Lysten til at gaa i Gang med Skitserne; det hele stod stille. Paa en af de sidste Dage i 1825 modtog Tenerani et Rykkerbrev fra Klenze, som han forelagde for Thorvaldsen. Dette blev dog for meget for den ældre Mester, han tabte Taalmodigheden og har vel nærmest bedt Tenerani ryge og rejse, hans Vrede skal i hvert Fald have givet sig et yderst voldsomt Udtryk²⁵). Endnu et Aar gik tabt; først i Begyndelsen af Januar 1827 fik Tenerani Skitserne til de ham overdragne Statuer overleveret. Hjulpet af sin yngre Broder og Billedhugger Cardelli gik han straks i Gang med Arbejdet²⁶). Thorvaldsen, der vel mere og mere følte det umulige i, at han ved denne Del af Arbejdet havde afgivet sine Mesterrettigheder og beholdt Ansaret, foreslog nu Tenerani at ophæve Kompagniskabet, mod at Thorvaldsen til Gengæld skaffede ham et andet Monument, som han helt kunde udføre i sit eget Navn. Herom vilde Tenerani intet høre, han vilde blive staaende som selvstændig Mester, og paa ingen Maade reduceres til en ordinær Medhjælper²⁷). Han var hverken til at hugge eller stikke i. Thorvaldsen maatte give tabt.

Allerede i Slutningen af Marts 1827 havde Tenerani modeleret Historiens Muse og faaet den afstøbt i Gips. Thorvaldsen maa nødvendigvis have været meget betænkelig herved. Det er en paafaldende ringe Statue. Den gode Muse er ret udtryksløs

og uden Deltagelse i sin Gerning. Hun er desuden daarligt proportioneret; navnlig har Laarene en urimelig Længde. Disse Svagheder fremhæves af en temmelig sløj Formbehandling, der er paafaldende mindre accentueret end i Monumentets øvrige Figurer. Men som Forholdene laa, maatte Thorvaldsen slaa sig til Taals. Men hans Taalmodighed var spændt til det Yderste, og ved Gennemførelsen af Livets og Dødens Genier brast den. I Overensstemmelse med den ham leverede Skitse havde Tenerani ladet Livets Genius læne sit Hoved mod Dødens Skulder. Hermed var Thorvaldsen, da det kom til Stykket, utilfreds og fordrede, at Genien skulde løfte Hovedet frit i Vejret, hvad der i alt væsentligt vilde medføre en Ommodellering af hele Figuren. Tenerani gjorde Modstand herimod²⁸). I hans Fraværelse paa en Rejse brød Thorvaldsen ind i hans Atelier, gennemførte den paakrævede Ændring og benyttede Lejligheden til at fuldføre Gruppen²⁹). Tenerani blev rasende og krævede Voldgift. Begge Kunstnere var i højeste Grad opirrede imod hinanden³⁰). Men Arbejdet paa samtlige Statuer til Monumentet gik dog sin Gang, om end med en Del Forsinkelse for »Livets og Dødens« Vedkommende. Men det gik. Aarsagen hertil var formentlig, at Hertuginde Broder, nu Kong Ludvig I af Bayern, lagde sin Indflydelse i Vægtskaalen for at faa Arbejdet fremmet. Samtidig benyttede Thorvaldsen det eneste Magtmiddel, han havde overfor Tenerani: han holdt igen med à conto Betalingerne. Den 11te Oktober 1828 kunde Wagner meddele Kongen af Bayern, at Thorvaldsens bedste Marmorarbejder var i Gang med at retouchere Livets og Dødens Genier³¹), selv synes Thorvaldsen, efter hvad Rauch meddeler, i 10 Dage at have medvirket herpaa³²). Endelig i August 1829 var de tvende Statuer og Gruppen færdige og afsendtes til München. Imidlertid havde Tenerani indstævnet Thorvaldsen for den pavelige Ret, hvor det lykkedes Dommeren, Monsignore Niccolai, at stifte

Forlig mellem de to Kunstnere. Thorvaldsen, der alt havde betalt Tenerani 4000 Scudi, indgik paa at betale ham de resterende 4000 Scudi mod Saldokvittering, medens Tenerani paa sin Side maatte erkende, at Thorvaldsen i Henhold til Kontrakten havde været beføjet til at dirigere Arbejdet³³).

Tenerani og efter ham hans Arvinger har dog med betydelig Energi hævdet, at foruden Historiens Muse var Livets og Dødens Genier helt og holdent hans Værk³⁴). Herimod taler ikke alene Wagners og Rauchs Vidnesbyrd, men fremfor alt Gruppen selv. Den er et ganske anderledes vægtigt Arbejde end Historiens Muse. De to Genier danner en fast sammenbygget, baade velproportioneret og harmonisk Gruppe. Begge er aandfuldt karakteriserede. Livets Genius, med sit Haab til Fremtiden, har et halvt drømmende Udtryk; Dødens Repræsentant staar sikkert paa Benene, skuer indad og tilbage. Livet er det uvisse, Døden det visse. Helt paa Højde med Hertugens Statue kommer de to Geniers dog ikke, de ejer ikke denne »sancta simplicitas«, som udmærker hin. Men Thorvaldsens Indgriben i Geniernes Modelering og Udførelse i Marmor har utvivlsomt sat sit forædlende Præg paa dem.

Sammenstødet mellem Thorvaldsen og Tenerani gav Genlyd i Roms kunstinteresserede Kredse. Thorvaldsens mange Modstandere fik Vind i Sejlene. Kort efter Canovas Død i Efteraaret 1822 havde en Række italienske Billedhuggere, blandt hvilke der dog ikke synes at have været nogen romersk, sammen med nogle Udlændinge dannet et Modparti mod Thorvaldsen. Efter hvad J. M. Wagner oplyser, opererede Partiet ikke uden Held og erobrede nogle Bestillinger fra Thorvaldsen³⁵). De italienske Fagfællers Bitterhed mod Thorvaldsen fik iøvrigt yderligere Vækst i denne Periode, i hvilken Pavemonumentet til St. Peterskirken og Vacca-Monumentet til Pisas Camposanto blev over-

draget ham. At en ikke-italiensk Kunstner, ovenikøbet en Kætter, kom til at udføre et Pavemonument til St. Peterskirken, stred mod alle Traditioner og er stadig enestaaende. Noget lignende gælder Bestillingen til den berømte Camposanto i Pisa, hvor Thorvaldsens Vacca-Monument er det eneste, som skyldes en ikke-italiensk Kunstner. At de italienske Kunstnere følte sig brøstholdne, er ikke at undres over, og ganske særligt maatte det

Tobias helbreder sin blinde Fader

blive Tilfældet i en Periode som den heromhandlede, i hvilken den nationalistiske Sot begyndte at brede sig.

Straks efter Thorvaldsens Brud med Tenerani gik Strømmen ham haardt imod; men snart synes Forholdene at have stillet sig gunstigere. J. M. Wagner, som ellers stod meget kritisk overfor Thorvaldsen³⁶⁾ skrev et Par Maaneder efter Katastrofen til Kong Ludvig, at Tenerani »som ægte Carrareser er træsk og falsk og ikke lader det mangle paa underfundige Streger«³⁷⁾. Blandt disse Underfundigheder maa tælles hans Forsøg paa at overstraale Thorvaldsen i Pisanernes Øjne. Han vilde forbedre Thorvaldsens stemningsrige og dybtføjte Relief til Vacca-Monumentet:

Tobias, der med Englens Bistand helbreder sin blinde Fader. Tenerani benyttede med nogle Ændringer Thorvaldsens Komposition. Han lod den gamle, hvis Øjne Tobias bader, sidde ned, medens Englen, der hos Thorvaldsen er i Færd med at fjerne sig, hos ham hjalp Tobias og holdt Skaalen med den lægende Vædske. Paa Gennemførelsen af dette Arbejde satte Tenerani i med stor Kraft; men efter nogle Ugers ihærdigt Arbejde brød han det hele ned³⁸⁾, vel sagtens i Erkendelse af, at ad den Vej, han havde valgt, kunde han ikke komme paa Højde med, end sige overtræffe Thorvaldsens Løsning af Opgaven. Dette Slag i Luften har næppe gavnet Tenerani. Hvad Forholdet imellem de to Kunstnere iøvrigt angik, skal det, kort efter Forliget ved den pavelige Domstol, være lykkedes Horace Vernet og Hertug Michelangiolo Caetani at faa dem helt forsonet.

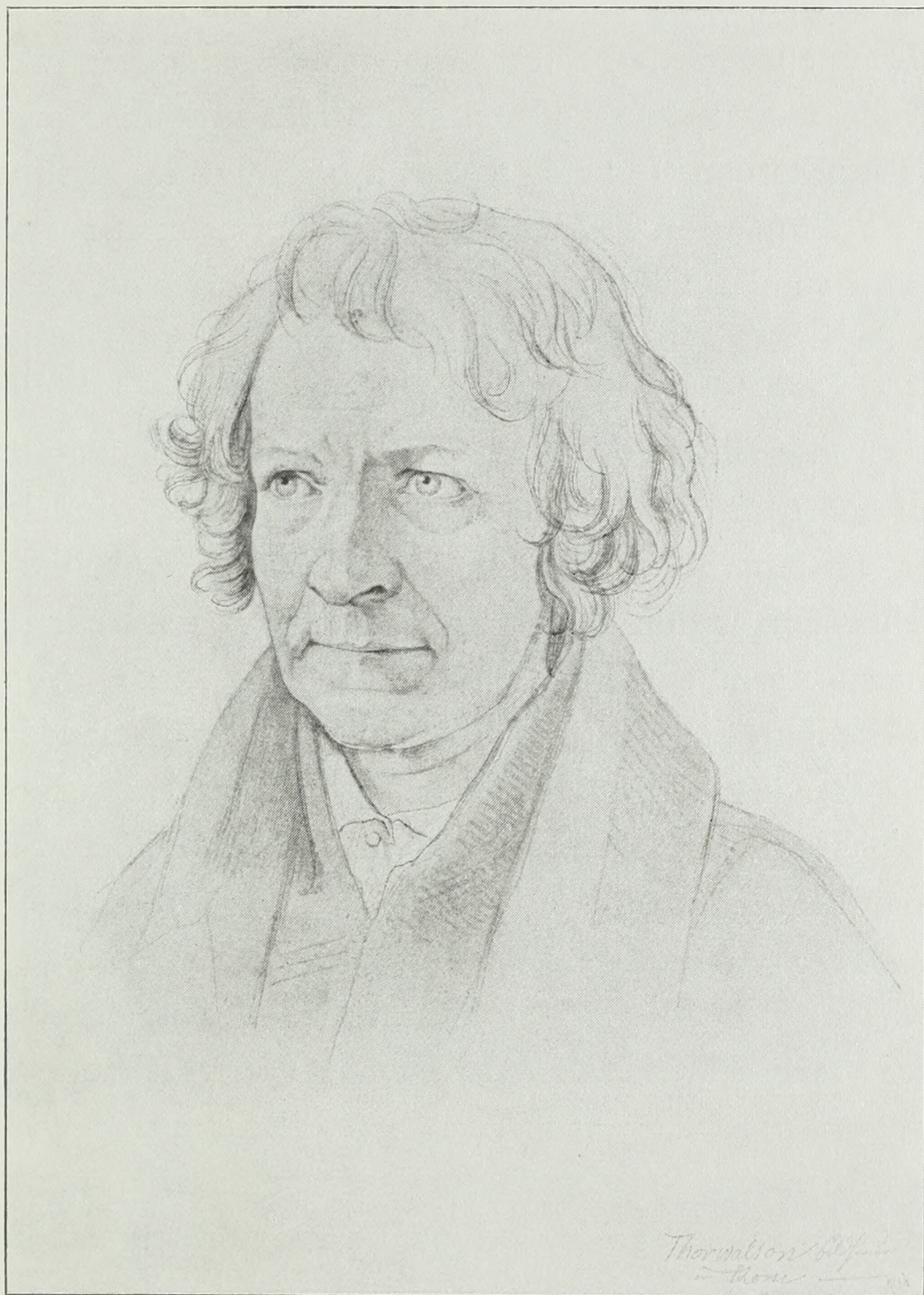
Ogsaa i Thorvaldsens Atelier satte Striden med Tenerani stærke Spor. Det Oprør, som Tenerani paa sin Vis havde rejst, gjorde Forholdene usikre. Da det, som tidligere anført, var en kunstnerisk Livsbetingelse for Thorvaldsen, at hans Medhjælpere var ham »følgagtige«, tøvede han ikke med at afskedige alle, som havde sympatiseret med Tenerani³⁹⁾.

Disse Kivens Aar tog paa Thorvaldsen. Et udmærket Portræt, tegnet af J. A. Ramboux, viser, hvor nervøs og overanstrengt han var blevet. Men snart gled Forholdene atter ind i et roligere Spor, og i 1835 havde han i hvert Fald, som det ses paa Horace Vernets bekendte Billede, genvundet sit gode Huld.

I øvrigt synes Forholdet mellem Thorvaldsen og hans Elever normalt at have været det bedste. Han kunde klage over, at Forholdene ikke længere var som paa Raffaels Tid, da Eleverne blev hos Mestrene i mange Aar, og ikke som nu efter et Par Maanedes Forløb selv vilde være Mestre paa egen Haand⁴⁰⁾. Men skønt Thorvaldsen til Tider havde Brug for langt flere Elever, end han

disponerede over, søgte han sikkert aldrig at presse dem til at blive. Gjorde de Vanskeligheder, kunde de gaa. Som den Mester han var, skulde han nok vide at klare sig. Tilfældet Galli er be-

Johann Anton Ramboux: Thorvaldsen

tegnende. Da Thorvaldsen i 1842 under sit Besøg i Rom havde gjort Aftale med denne sin mangeaarige betroede Elev om Modeleringen af Andreas-og Thaddæus-Statuerne, ønskede Galli, der

under Thorvaldsens Fraværelse havde tilset hans Atelierer, pludseligt at indtræde i en anden Kunstners Tjeneste, dog tilbød han først at tilendebringe sin Del af Arbejdet paa Andreas-Statuen. Men Thorvaldsen betakkede sig. Han vilde ikke være afhængig af en Elevs eller Medarbejders Forgodtbefindende, han fuldførte selv Andreas-Statuen og gennemførte uden virkelig Assistance Thaddæus-Statuen i Løbet af 10 Dage. I Betragtning af Figurens kolossale Dimension og af de mægtige Lermasser, som skulde lægges op, var dette ikke alene en kunstnerisk, men ogsaa en rent fysisk Bedrift. Til Trods for, at Thorvaldsen den Gang var 74, maa han have været i Besiddelse af Kæmpekræfter.

Thorvaldsen fik den Lykke at bevare sin aandelige og legemlige Spændstighed til det sidste. Til sin Død styrede han sine Elever og Medarbejdere med fast Haand. Men da han var gaaet bort, ebbede hans Indflydelse over dem hurtigt ud. De fire Broncestatuer - Herkules, Athene, Nemesis og Æskulap -, som var bestilt hos ham til Christiansborg, og som nu er opstillede foran Slottets Façade mod St. Jørgens Gaard, kaster et skarpt Lys over dette Forhold. Thorvaldsen har udført Skitserne til dem alle fire, men han naaede kun at faa Herkules gennemført i fuldt Maal, inden Døden indhentede ham. Modeleringen af de resterende tre Statuer betroedes H. W. Bissen. Forskellen mellem Mesterens og Elevens Værk er fremtrædende. Over Herkules er der noget spændstigt, vaagent, ja beaandet. Tilsvarende Egenskaber savnes i de øvrige Statuer. Skønt de er holdt nøje over Thorvaldsens Skitser og har en virkningsfuld, monumental Holdning, er de dog mærket af noget tungt og jordbundet. Bissen har ikke, som den Gang han arbejdede paa Gutenberg-Statuen, haft Thorvaldsens »grandiose Tilrettevisninger«⁴¹) at støtte sig til. Mesterens befriende Aand var ikke mere.

Th. Oppermann.

HENVISNINGER

Benyttede Forkortelser : Raggi = O. Raggi: Pietro Tenerani. — Thiele, III = J. M. Thiele: Thorvaldsens Biographi III.
Uhrlich = L. v. Uhrlich: Thorwaldsen in Rom.

¹⁾ Thiele, III, S. 198. ²⁾ Samme, S. 89. ³⁾ I. L. Ussing: Niels Lauritz Høyens Levned, S. 102. ⁴⁾ Thiele, III, S. 39. ⁵⁾ Vilhelm Marstrand: Breve og Uddrag af Breve. Udgivne af Etatsraad Raffenberg, S. 29. ⁶⁾ C. Kestner: Römische Studien, S. 75. ⁷⁾ Oehlenschlägers Erindringer. 2. Opl. II, S. 195. ⁸⁾ Alex. Wilde: Erindringer om Jerichau og Thorvaldsen, S. 82. ⁹⁾ Karl Eggers: Briefwechsel zwischen Rauch und Rietschel, I, S. 41. ¹⁰⁾ Samme, S. 44. ¹¹⁾ Adolf Spermann: Dannecker, S. 137. ¹²⁾ Brev af 6te Maj 1825. Det kgl. Bibliotek. ¹³⁾ I. L. Ussing: Niels Lauritz Høyens Levned, S. 224. ¹⁴⁾ Adolf Spermann: Dannecker, S. 136. ¹⁵⁾ Thiele, III, S. 207. ¹⁶⁾ Samme, S. 208 o. f. ¹⁷⁾ Raggi, S. 126. ¹⁸⁾ Thiele, III, S. 215. Museets Arkiv, Mappe 9, Nr. 83. ¹⁹⁾ Uhrlich, S. 14.	²⁰⁾ Raggi, S. 128. ²¹⁾ Thiele, III, S. 231. ²²⁾ Samme, III, S. 233. Museets Arkiv, Mappe 10, Nr. 19. ²³⁾ Thiele, III, S. 234. ²⁴⁾ Raggi, S. 127. ²⁵⁾ Samme, S. 129. ²⁶⁾ Samme, S. 130. ²⁷⁾ Samme, S. 130. ²⁸⁾ Samme, S. 132. ²⁹⁾ Thiele, III, S. 322. ³⁰⁾ Uhrlich, S. 19. ³¹⁾ Samme, S. 20. ³²⁾ Karl Eggers: Briefwechsel zwischen Rauch und Rietschel, I, S. 44. ³³⁾ Museets Arkiv. Mappe 14, Nr. 126 og 127. ³⁴⁾ Carl Jacobsen: Ny Carlsberg Glyptoteks Tilblivelse, S. 26. ³⁵⁾ Urlich, S. 12. ³⁶⁾ V. Freund: Hermann Ernst Freund, S. 147 og 290. ³⁷⁾ Uhrlich, S. 19. ³⁸⁾ Raggi, S. 136. ³⁹⁾ Uhrlich, S. 19. ⁴⁰⁾ C. Hauch: Minder fra min første Udenlandsrejse, S. 240. ⁴¹⁾ Thiele, III, S. 126.